

Подаци о техничком решењу

Врста техничког решења
M82 – Ново техничко решење примењено на националном нивоу
Аутори техничког решења
• Др Александар Нешовић¹, научни сарадник;   • Др Богдан Милићевић¹, научни сарадник;   • Др Александар Радаковић¹, научни сарадник;   • Др Драган Цветковић¹, виши научни сарадник;   • Др Драган Чукановић², ванредни професор.
¹ Институт за информационе технологије Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
² Факултет техничких наука, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица.
Назив техничког решења
Десктоп апликација за одређивање соларног упадног угла за фиксне и једноосно покретне равне површине.
Кључне речи
Једноосно праћење кретања Сунца, непокретна соларна конструкција, покретна соларна конструкција, равна површина, соларни упадни угао, соларни уређај.
Наручилац техничког решења
Израђено за потребе NEGAWATT SOLUTIONS d.o.o BEOGRAD-SAVSKI VENAC , 11000 Београд, Србија.
Корисник техничког решења
NEGAWATT SOLUTIONS d.o.o BEOGRAD-SAVSKI VENAC , 11000 Београд, Србија.
Година израде техничког решења
2026. година.
Година када је почело да се примењује техничко решење
2026. година.
Верификација резултата
M21a+   • Aleksandar Nešović, Nebojša Lukić, Dragan Taranović, Novak Nikolić, THEORETICAL AND EXPERIMENTAL INVESTIGATION OF THE GLASS TUBE SOLAR COLLECTOR WITH INCLINED N-S AXIS AND RELATIVE E-W SINGLE-AXIS TRACKING FLAT ABSORBER, Applied Thermal Engineering, Vol. 236, No. D, pp. 121842, ISSN: 1359-4311, Doi: 10.1016/j.applthermaleng.2023.121842, 2024.   • Robert Kowalik, Aleksandar Nešović, COMPREHENSIVE PERFORMANCE EVALUATION OF THE GLASS TUBE SOLAR COLLECTOR WITH RELATIVE SINGLE-AXIS TRACKING: SOLAR COLLECTOR DESIGN, MATHEMATICAL MODEL, EXPERIMENTAL VALIDATION, NUMERICAL OPTIMIZATION AND LIFE CYCLE ASSESSMENT, Applied Thermal Engineering, Vol. 285, No. -, pp. 129427, ISSN: 1359-4311, Doi: 10.1016/j.applthermaleng.2025.129427, 2026.   M21   • Aleksandar Nešović, Nebojša Lukić, Robert Kowalik, Agata Janaszek, Dragan Taranović, Tomasz Kozłowski, EXPERIMENTAL AND NUMERICAL COMPARISON OF GLASS TUBE COLLECTOR WITH RELATIVE SINGLE-AXIS TRACKING AND FLAT-PLATE COLLECTOR WITHOUT TRACKING DURING CLOUDY-SKY DAYS, Solar Energy, Vol. 291, No. -, pp. 113412, ISSN: 0038-092X, Doi: 10.1016/j.solener.2025.113412, 2025.

M51

- Aleksandar Nešović, TEORIJSKI MODEL SOLARNOG UPADNOG UGLA ZA PROIZVOLJNO ORIJENTISANU FIKSNU, RAVNU POVRŠINU, Tehnika, Vol. 77, No. 3, pp. 328-333, ISSN: 0040-2176, Doi: 10.5937/tehnika2203328N, 2022.
- Aleksandar Nešović, POREĐENJE TEORIJSKIH I IZOTROPNIH MODELA DOLAZNOG SOLARNOG ZRAČENJA ZA NAGNUTI, FIKSNI, RAVNI SOLARNI PRIJEMNIK ORIJENTISAN KA JUGU, Tehnika, Vol. 77, No. 5, pp. 553-558, ISSN: 0040-2176, Doi: 10.5937/tehnika2205553N, 2022.

Ко је прихватио техничко решење

Институт за информационе технологије Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац.

Начин коришћења техничког решења

Десктоп апликација за одређивање соларног упадног угла за фиксне и једноосно покретне равне површине користи се за почетну (брзу) процену потенцијала коришћења равних соларних уређаја (соларних пријемника, фотонапонских панела и хибридних соларних система). Софтвер је намењен пројектантима (машинским инжењерима), конструкторима, извођачима соларних уређаја, система и апликација, као и физичким лицима.

Област на коју се техничко решење односи

- Машинско инжењерство (енергетика и процесна техника, термодинамика и термотехника).

Опис техничког решења

1. Проблеми који се предложеним техничким решењем превазилазе

Соларна техника [1] је област инжењерства која развија уређаје за претварање соларне енергије у корисне облике енергије. Соларни пријемници [2] трансформишу соларну енергију у топлотну енергију, фотонапонски панели [3] трансформишу соларну енергију у електричну енергију, док фотонапонско-термални пријемници, тј. хибридни соларни пријемници [4] трансформишу соларну енергију истовремено у топлотну и електричну енергију.

У литератури су се усталила два критеријума за класификацију свих поменутих соларних уређаја. Према првом класификационом критеријуму, соларни уређаји могу бити неконцентришући и концентришући, а према другом класификационом критеријуму непокретни и покретни. У концентришуће соларне уређаје спадају линијски и тачкасто концентришући, док је основна подела покретних соларних уређаја на једноосно (соларни са једним степеном слободe) и двоосно (са два степена слободe) покретне. Детаљније информације у вези са класификационим критеријумима могу се пронаћи у [5].

У општем смислу, експлоатационе термичке перформансе соларних уређаја, како покретних и непокретних, тако концентришућих и неконцентришућих, уско су повезане са условима рада који треба да буду оптимални. Овде се првенствено мисли на правилно димензионисање система, њихову оријентацију и постављање (уградњу), уз максимално избегавање ефеката соларног сенчења. У пракси се неретко може видети да се ови услови не испуњавају (Слика 1). Тиме се бесплатна и неисцрпна соларна енергија користи неадекватно, нарушавају се термички индикатори соларних уређаја, остварује се мања новчана добит, продужава се период повраћаја инвестиционих трошкова и угрожава животна средина (због додатног ангажовања других термотехничких система).

Слика 1. Пример добре и лоше праксе уградње соларних пријемника за загревање топле потрошне воде на територији града Крагујевца.

Да би се овакве, и сличне, ситуације убудуће избегле у пракси, у оквиру овог техничког решења представљена је **Десктоп апликација за одређивање соларног упадног угла за фиксне и једноосно покретне равне површине.**

Треба напоменути да је **Апликација** креирана са акцентом на једноосно покретним соларним уређајима јер представљају веома занимљиву групу која би могла имати већу комерцијалну примену, нарочито у стамбеном и индустријском сектору. Наиме, за разлику од двоосно покретних, мање су комплексни за израду, транспорт, уградњу и

одржавање. Изискују и мање простора за несметан рад, уз достизање адекватних термичких перформанси (првенствено се мисли на корисну топлотну снагу и термичку ефикасност). Због свега наведеног, јасно је да једноосно покретни соларни уређаји нуде компромисно решење између фиксних (са једне стране) и двоосно покретних (са друге стране).

Десктоп апликација креирана је са циљем да се за жељено (потенцијално) место уградње, на брз и једноставан начин, изврши почетна процена коришћења фиксних или једноосно покретних равних соларних уређаја, и то на основу одређивања вредности соларног упадног угла (*Поглавље 4*). Другим речима, **Десктоп апликација** служи да се за унапред одабране фиксне или једноосно покретне равне соларне уређаје одаберу најбоље (од понуђених) локације за њихову уградњу. **Апликација** такође нуди могућност међусобног поређења 3 типа фиксних и 6 типова једноосно покретних равних соларних уређаја на дневном нивоу за било који дан у години. Као таква, **Апликација** је намењена пројектантима, инжењерима, конструкторима, извођачима соларних уређаја, система и апликација, као и физичким лицима.

2. Стање решености проблема у свету

У литератури (научним и стручним круговима) доступан је велики број радова који су се бавили конвенционалним и неконвенционалним једноосно покретним соларним уређајима. У наставку ће бити представљено неколико прегледних радова са компарацијом различитих типова једноосно покретних равних соларних уређаја.

Теоријско истраживање, доступно у [6], показало је да је термичка ефикасност покретног (око С-Ј осе ротације) равног соларног пријемника већа за 5-10% у односу на непокретни (фиксни) равни соларни пријемник. У Бразилу је извршено поређење фиксног равног соларног пријемника и неколико различитих типова покретних равних соларних пријемника [7]. Резултати су показали да је термичка ефикасност фиксног равног соларног пријемника била најнижа (53,66%). Са друге стране, за анализиране типове покретних равних соларних пријемника, термичка ефикасност била је распоређена на следећи начин: 57,12% (за хоризонталну И-3 осу ротације), 59,51% (за вертикалну осу ротације и равну површину нагнуту према хоризонталној равни), 62,17% (за хоризонталну осу ротације у правцу С-Ј) и 64,36% (за нагнуту осу ротације у правцу С-Ј). У [8] је спроведено поређење фиксних и једноосно покретних равних соларних пријемника, и то за 20 градова на северној хемисфери. У зависности од метеоролошких услова, термичка ефикасност покретних равних соларних пријемника кретала се од 10,38% (за хоризонталну осу ротације у правцу И-3) до 66,5% (за вертикалну осу ротације и равну површину нагнуту према хоризонталној равни). У истој студији, покретни равни соларни пријемници са нагнутом С-Ј осом ротације достигли су нижу вредност термичке ефикасности (63,06%). Једноосно покретни (у правцу И-3 око вертикалне осе ротације) и оптимално нагнути (према хоризонталној равни) фотонапонски панели, наспрам фиксних фотонапонских панела, могу повећати производњу електричне енергије за 16%, односно за 28% [9] – главни је закључак кинеских истраживача који су до ових резултата дошли употребом климатских података за преко 30 локација. У [10] је изложена упоредна анализа перформанси фиксних и једноосних покретних фотонапонских панела, која може бити од користи за регионе који се налазе у близини екватора.

Иста тема је, у одређеној мери, обрађена у домаћим (*Лукић и Бабић* [11], *Деснотовић* [12], *Павловић и Чабрић* [13], *Лаловић* [14], итд.) и међународним (*Rabl* [15], *Stine и Harrigan* [16], *Kalogirou* [17], *Widén и Munkhammar* [18], итд.) књигама.

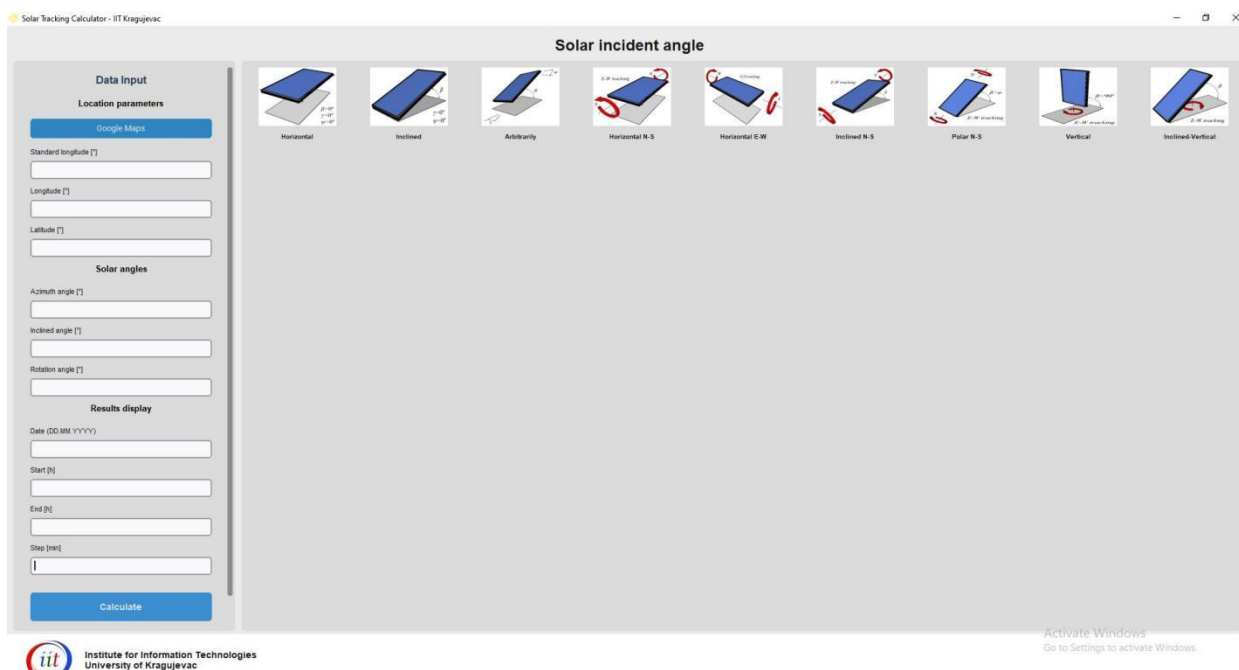
Такође, развијено је и неколико десктоп и мобилних апликација које се баве праћењем производње и потрошње соларне енергије (првенствено у домаћинствима), попут *SolarSquare App*, *SOLARMAN Smart*, *Solar & Sun Position Tracker*, *EasySolarCalculator*, *Sun Tracker - Sun Position App*, итд. Међутим, примећено је да исте не нуде могућност анализе

термичких перформанси соларних уређаја опремљених разним стратегијама праћења кретања Сунца.

3. Суштина предложеног техничког решења

На основу изнетих ставова у вези са уоченим проблемима који се јављају у пракси (Поглавље 1) и досадашњим трендовима за превазилажење истих (Поглавље 2), ово техничко решење попуњава уочену стручну и научну празнину развијањем **Десктоп апликације** (Слика 2) за одређивање вредности соларног упадног угла ($\cos\theta$ [-]), и то за следеће равне соларне уређаје (детаљно појашњене у Поглављу 4):

- Фиксне уређаје (површине): хоризонтално постављене, нагнуте према хоризонталној равни (површина је оријентисана ка екватору) и произвољно постављене у простору;
- Једноосно покретне уређаје (површине): са хоризонталном С-Ј осом ротације, са хоризонталном И-З осом ротације, са нагнутом С-Ј осом ротације (површина је оријентисана ка екватору), са поларном С-Ј осом ротације (површина је такође оријентисана ка екватору), са вертикалном осом ротације (површина је ортогонална у односу на хоризонталну раван), са вертикалном осом ротације (површина је нагнута у односу на хоризонталну раван).

Слика 2. Почетни кориснички интерфејс Десктоп апликације за одређивање соларног упадног угла за фиксне и једноосно покретне равне површине.

Између осталог, суштина представљене Десктоп апликације огледа се у следећим могућностима примене:

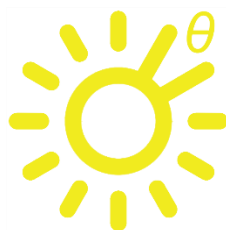
- Одређивање соларног упадног угла за 3 типа фиксних и 6 типова једноосно покретних равних соларних уређаја;
- Одређивање соларног упадног угла за било коју локацију, за било који временски тренутак током дана и за било који дан у години;
- Поређење просечних дневних вредности соларног упадног угла за све анализиране случајеве;
- Графичко представљање дневне криве соларног упадног угла за све анализиране случајеве, у зависности од одабраног временског оквира и корака мерења;
- Извоз података у .exe формату;

- Преузимање параметара локације (географске ширине и дужине) са *Google Maps* апликације.

4. Детаљан опис предложеног техничког решења

4.1 Архитектура десктоп апликације

Десктоп апликација (Слика 3) је пројектована у програмском језику *Python* коришћењем објектно оријентисане парадигме. Примењена је модуларна архитектура, где класа *SolarApp* енкапсулира логику интерфејса, математичке моделе и методе за управљање подацима. Графички кориснички интерфејс имплементиран је путем библиотеке *CustomTkinter*, која обезбеђује хардверски убрзан рендеринг елемената и модеран стил. За визуелизацију резултата (вредности соларних упадних углова) у реалном времену интегрисан је *Matplotlib backend* унутар *Tkinter* окружења. Рачунски модул се ослања на *NumPy* библиотеку за извођење тригонометријских операција у векторском облику. Алгоритам врши прорачун упадног угла сунчевог зрачења за 9 различитих конфигурација равних соларних уређаја: 3 фиксне конфигурације и 6 једноосно покретних конфигурација. Управљање подацима је поверено библиотеци *Pandas*, која генерисане временске серије конвертује у структуриране *DataFrame* објекте. Ово омогућава ефикасно израчунавање статистичких средњих вредности и интеграцију са екстерним фајл-системима (.exe).

Слика 3. Почетна иконица Десктоп апликације

За геопросторну оријентацију користи се *TkinterMapView* виџет који путем *API*-ја омогућава интерактивну селекцију *GPS* координата директно на мапи. Овај модул врши повратну спрегу са улазним пољима, аутоматски ажурирајући параметре географске ширине и дужине унутар прорачунског језгра, чиме се минимизује корисничка грешка при уносу података. Аутентификациони модул користи перзистентни *handshake* фајл у корисничком *home* директоријуму како би се контролисао приступ **Апликацији** без потребе за екстерном базом података. За руковање ресурсима, имплементирана је функција за мапирање релативних путања у апсолутне, ради стабилности **Апликације** након процеса замрзавања кода (енгл. *freezing*) у извршни .exe фајл помоћу *PyInstaller*-а.

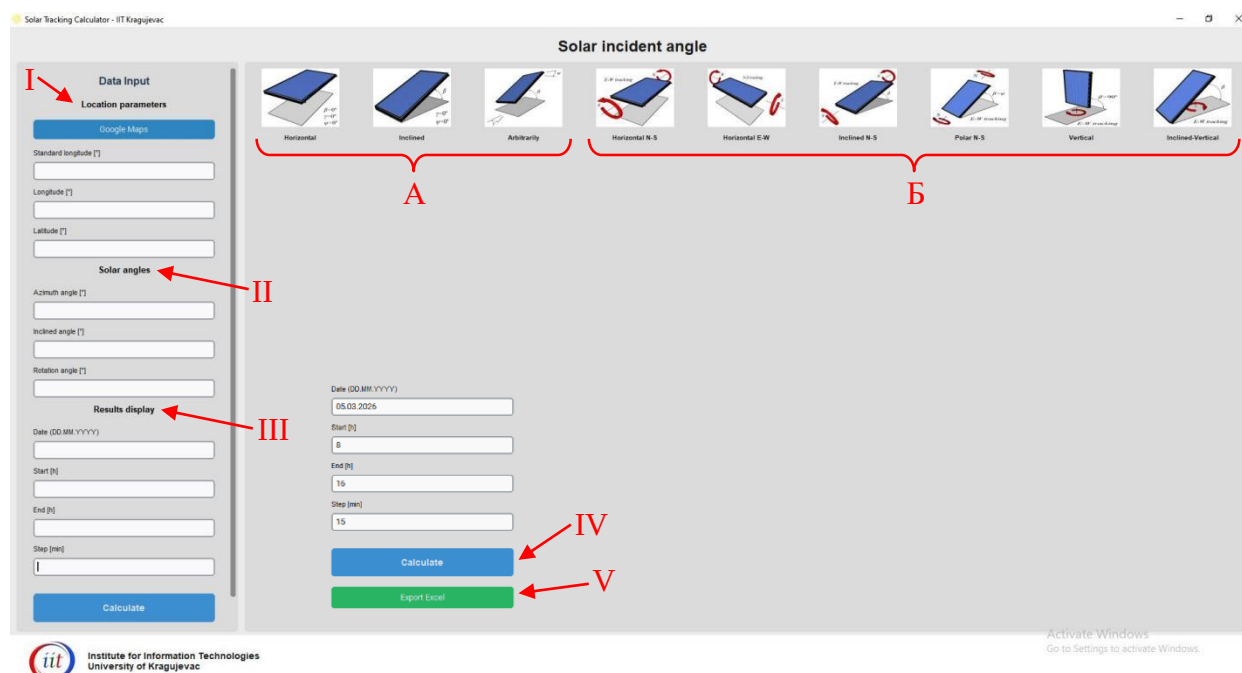
4.2 Кориснички интерфејс и распоред палета са алата

На *Слици 4* приказан је почетни кориснички интерфејс **Апликације** са одговарајућим пољима за унос, прорачун, графичко приказивање резултата и графичку подршку.

У првом кораку (Параметри локације), корисник **Апликације** уноси следеће вредности: стандардни меридијан (стандардну географску дужину) λ_{st} [°] ($-180^\circ \leq \lambda_{st} \leq 180^\circ$), локални меридијан (локалну географску дужину) λ [°] ($-180^\circ \leq \lambda \leq 180^\circ$) и локалну географску ширину φ [°] ($-90^\circ \leq \varphi \leq 90^\circ$). Корисник **Апликације** наведене вредности може унети ручно (директним уносом) или аутоматски (преузимањем са *Google Maps* апликације).

Соларне координате за равне соларне уређаје (азимутни угао γ [°] ($-180^\circ \leq \gamma \leq 180^\circ$), угао нагиба у правцу С-Ј β [°] ($-180^\circ \leq \beta \leq 180^\circ$) и угао нагиба у правцу И-З ψ [°] ($-90^\circ \leq \psi \leq 90^\circ$)) уносе се у другом кораку.

Пре приказа резултата (четврти корак) треба унети жељени дан (нпр. 07.07.2026. год.), почетни (нпр. 8 h) и крајњи (нпр. 18 h) временски тренутак, тј. временски оквир, као и интервал записа који се задаје у минутима.

Слика 4. Почетни кориснички интерфејс Десктоп апликације са пољима за унос, прорачун, графичко приказивање резултата и графичку подршку.

Након уноса свих поменутих параметара, покретањем опције *Calculate*, врше се одговарајући прорачуни и графички приказ резултата (Поглавље 4.4).

Извоз резултата (у извршни .exe фајл) могућ је на крају, у петом кораку.

Корисницима Апликације визуелну помоћ (у циљу лакшег разумевања, праћења и анализирања добијених резултата) пружају слике (примери су урађени за северну хемисферу због давања приоритета националним потребама) које се налазе у горњем делу корисничког интерфејса: група А за фиксне (њих 3) и група Б за покретне (њих 6) равне соларне уређаје.

4.3 Математички модел

4.3.1 Соларне координате

У наставку ће бити дефинисане соларне координате, тј. соларни углови, без којих није могуће одредити соларне упадне углове:

- Деклинација δ [°] (Једначина 1) представља угао између екваторске равни која садржи средиште Земље и дужи која спаја средиште Земље и средиште Сунца;
- Географска ширина φ [°] је угао између екваторске равни и дужи која спаја посматрану тачку на Земљи и њено средиште;
- Часовни угао ω [°] (Једначина 2) дефинише се као угао између локалне географске дужине и географске дужине у којој је Сунце у свом зениту;
- Географска дужина λ [°] може се дефинисати као угаона удаљеност вертикалне равни која садржи средиште Земље и посматрану тачку од референтне вертикалне равни која садржи нулти меридијан;
- Угао висине Сунца α [°] је угао који формирају Сунчеви зраци и њихова пројекција у хоризонталној равни;

- Соларни азимутни угао γ_s [°] одређен је осом у правцу север-југ која се налази у хоризонталној равни и пројекцијом Сунчевих зракова на исту равни;
- Азимутни угао γ [°] формирају пројекција нормале на посматрану површину у хоризонталној равни и оса у правцу север-југ у истој равни;
- Када се посматрана површина која лежи у хоризонталној равни закрене око осе ротације у правцу исток-запад у истој равни, добија се угао нагиба у правцу север-југ β [°];
- Површина која се закреће око осе ротације у правцу север-југ у хоризонталној равни са истом формира угао нагиба у правцу исток-запад ψ [°].

$$\delta = \left(23 + \frac{27}{60} \right) \sin \left(\frac{2\pi d_{21}}{365.5} \right) \quad (1)$$

где је d_{21} [-] број дана протеклих од пролећне равнодневнице.

$$\omega = 15 \left(\frac{AST}{60} - 12 \right) \quad (2)$$

где је AST [min] параметар локалног соларног времена (*Једначина 3*):

$$AST = CT - 4(\lambda_{st} - \lambda) + E \quad (3)$$

где су: CT [min] стандардно време и E [min] једначина времена (*Једначина 4*):

$$E = 229,18 \left[0,000075 + 0,001868 \cos B - 0,032077 \sin B - 0,014615 \cos(2B) - 0,04089 \sin(2B) \right] \quad (4)$$

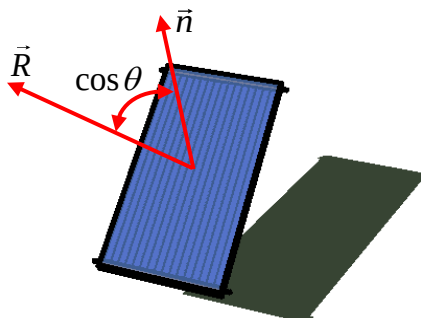
где је B [°] коефицијент дана (*Једначина 5*):

$$B = (d - 1) \frac{360}{365} \quad (5)$$

где је d [-] редни број дана у години.

4.3.2 Соларни упадни углови

Према *Lambert*-овом закону, соларни упадни угао $\cos\theta$ [-] формирају вектор положаја Сунца $\vec{R}$ и вектор нормале $\vec{n}$ на произвољно постављену површину равног соларног уређаја. Соларни упадни угао графички је приказан на *Слици 5*.

Слика 5. Соларни упадни угао

Соларни упадни угао $\cos\theta$ математички се може записати *Једначином 6*:

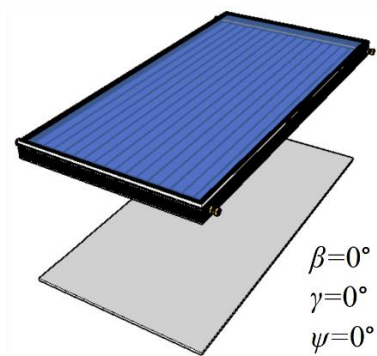
$$\cos\theta = \vec{R} \bullet \vec{n} \quad (6)$$

Соларни упадни углови за фиксне равне соларне уређаје (хоризонтално постављене $\cos\theta_h$ [-], нагнуте према хоризонталној равни $\cos\theta_i$ [-], као и произвољно постављене у простору $\cos\theta_a$ [-]) описани су у наставку (*Једначине 7-9, Слике 6-8*):

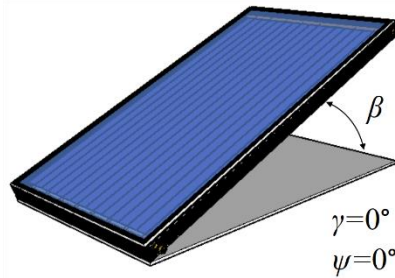
$$\cos\theta_h = \sin\varphi \sin\delta + \cos\varphi \cos\delta \cos\omega \quad (7)$$

$$\cos\theta_i = \cos\varphi \cos\delta \cos\omega \cos\beta + \sin\varphi \sin\delta \cos\beta + \sin\varphi \cos\delta \cos\omega \sin\beta - \cos\varphi \sin\delta \sin\beta \quad (8)$$

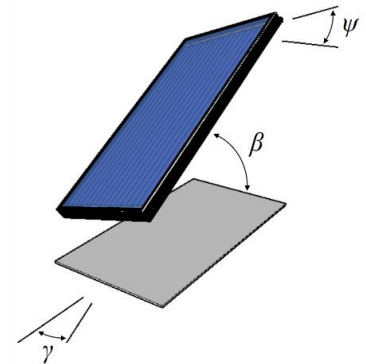
$$\begin{aligned} \cos\theta_a = & \cos\varphi \cos\delta \cos\omega \cos\beta \cos\psi + \sin\varphi \sin\delta \cos\beta \cos\psi + \\ & + \cos\delta \sin\omega \sin\gamma \sin\beta \cos\psi + \cos\delta \sin\omega \cos\gamma \sin\psi + \\ & + \sin\varphi \cos\delta \cos\omega \cos\gamma \sin\beta \cos\psi - \sin\varphi \cos\delta \cos\omega \sin\gamma \sin\psi - \\ & - \cos\varphi \sin\delta \cos\gamma \sin\beta \cos\psi + \cos\varphi \sin\delta \sin\gamma \sin\psi \end{aligned} \quad (9)$$

Слика 6. Фиксни равни соларни уређаји хоризонтално постављени

Слика 7. Фиксни равни соларни уређаји нагнута према хоризонталној равни

Слика 8. Фиксни равни соларни уређаји произвољно постављени у простору

Соларни упадни углови за равне соларне уређаје који прате кретање Сунца у правцу С-Ј око хоризонталне И-З осе ротације $\cos\theta_{h,E-W}$ [-] (*Једначина 10, Слика 9*), односно у правцу И-З око хоризонталне С-Ј осе ротације $\cos\theta_{h,N-S}$ [-] (*Једначина 11, Слика 10*), математички и графички су описани у наставку:

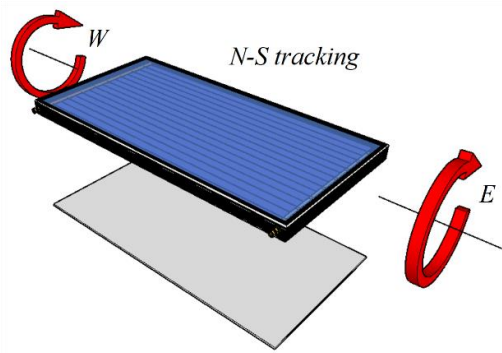
$$\cos\theta_{h,E-W} = \cos\delta \sqrt{\cos^2\omega + \tan^2\delta} \quad (10)$$

$$\cos\theta_{h,N-S} = \cos\delta \sqrt{\sin^2\omega + (\cos\varphi \cos\omega + \tan\delta \sin\varphi)^2} \quad (11)$$

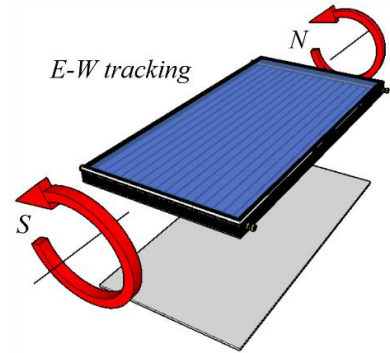
За једноосно покретне равне соларне уређаје са нагнутом С-Ј осом ротације, соларни упадни угао $\cos\theta_{i,N-S}$ [-] одређен је на следећи начин (*Једначина 12, Слика 11*):

$$\cos\theta_{i,N-S} = \cos\delta \sqrt{\sin^2\omega + (\cos(\beta - \varphi) \cos\omega - \tan\delta \sin(\beta - \varphi))^2} \quad (12)$$

$$\cos\theta_{p,N-S} = \cos\delta \quad (13)$$

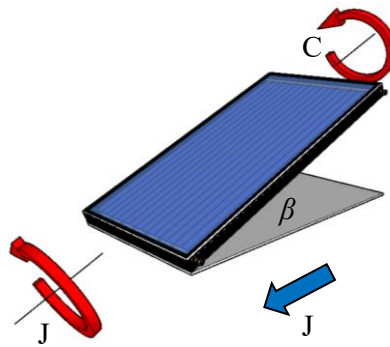

Слика 9. Једноосно покретни равни соларни уређаји са хоризонталном И-З осом ротације

Слика 10. Једноосно покретни равни соларни уређаји са хоризонталном С-Ј осом ротације

Специфичан случај $\cos\theta_{i,N-S}$ једноосног праћења Сунца, у литератури познат и као једноосно праћење Сунца са поларном С-Ј осом ротације $\cos\theta_{p,N-S}$ [-] (Једначина 13), остварује се када се у Једначини 12 испуни услов $\beta=\varphi$.

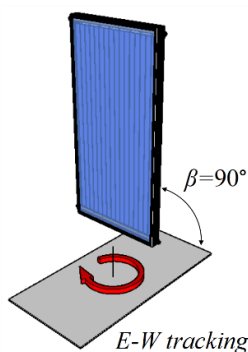

Слика 11. Једноосно покретни равни соларни уређаји са нагнутом С-Ј осом ротације

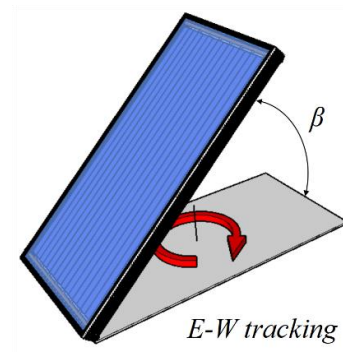
У пракси се примењују још две варијанте једноосног праћења Сунца, и то са вертикалним осама ротације. У првом случају треба да буде испуњен услов $\beta=90^\circ$ (Једначина 14, Слика 12), а у другом $\beta\neq 90^\circ$, односно $0^\circ<\beta<90^\circ$ (Једначина 15, Слика 13):

$$\cos\theta_v = \cos\delta\sqrt{\sin^2\omega + (\sin\varphi\cos\omega - \tan\delta\cos\varphi)^2} \quad (14)$$

$$\cos\theta_{v,i} = \cos\theta_h \cos\beta + \sin\theta_h \sin\beta \quad (15)$$

Слика 12. Једноосно покретни равни соларни уређаји са вертикалном осом ротације, при чему је површина ортогонална у односу на хоризонталну раван

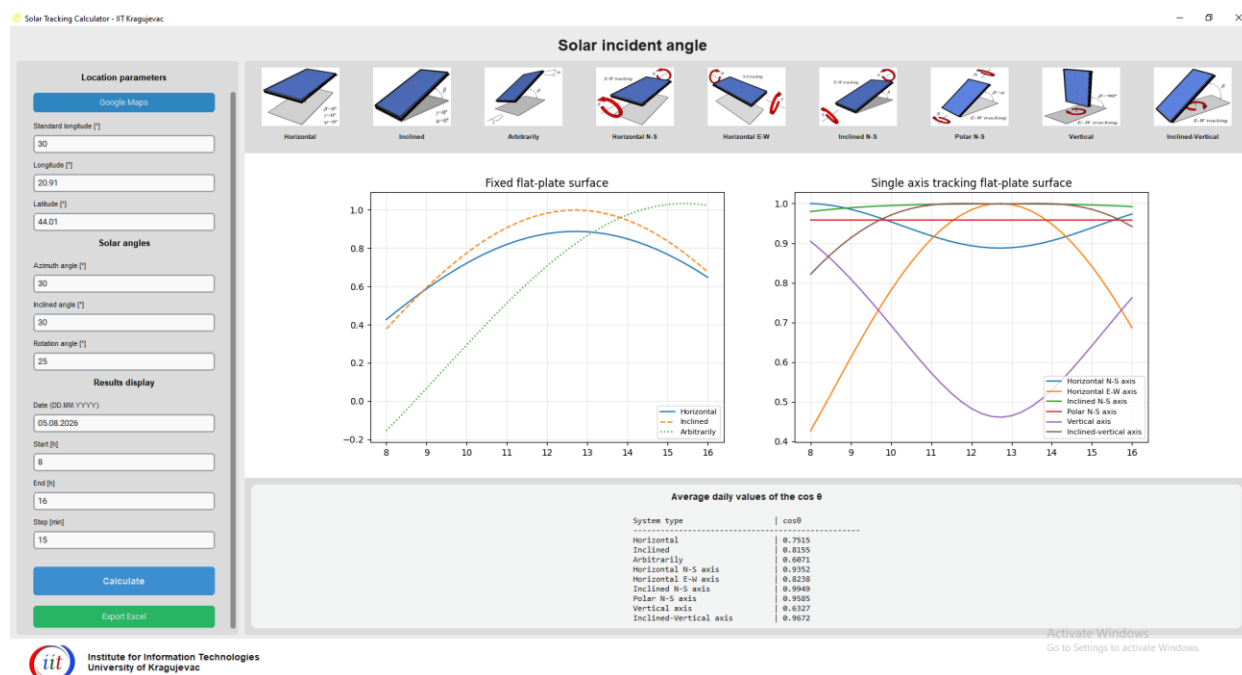
Слика 13. Једноосно покретни равни соларни уређаји са вертикалном осом ротације, при чему је површина нагнута у односу на хоризонталну раван

4.4 Угледни пример

На наредној слици (Слика 14) може се видети изглед корисничког интерфејса након дефинисања свих потребних параметара и покретања прорачуна.

Леви дијаграм приказује резултате за фиксне равне соларне уређаје, док се на десном дијаграму приказују резултати за једноосно покретне равне соларне уређаје.

У доњем (текстуалном) делу корисничког интерфејса приказују се просечне дневне вредности соларних упадних углова за свих 9 типова соларних уређаја, на основу којих корисник лако може закључити која је опција за њега у датим условима најповољнија, односно најбоља.

Слика 14. Пример визуелизације добијених резултата

Угледни пример је урађен за град Крагујевац, што се може закључити на основу дефинисаних параметара локације (Слика 14). У овом конкретном случају резултати су приказани за 05.08.2026. год, у периоду од 8-15 h, са кораком записа на сваких 15 минута.

5. Закључак

Током спровођења теоријских, нумеричких и експерименталних испитивања (верификованих објављивањем радова у домаћим и међународним часописима), примећено је да се у пракси и даље праве пропусти приликом инсталирања (уградње, постављања) соларних уређаја. Стога се јавила потреба да се у сарадњи са привредом развије **Десктоп апликација за одређивање соларног упадног угла за фиксне и једноосно покретне равне површине**, која је представљена у оквиру овог техничког решења.

Десктоп апликацијом обухваћени су фиксни равни соларни уређаји (због највеће комерцијалне примене) и једноосно покретни соларни уређаји (због великог потенцијала за будућу комерцијалну примену). Као таква, **Апликација** поседује широку област примене и веома је корисна у почетним фазама пројектовања. **Апликација** је такође веома једноставна за рад, при чему корисник веома брзо може доћи до битних закључака који му могу помоћи да усмери даља истраживања и испитивања.

Коришћењем **Апликације** (од стране пројектаната, инжењера, конструктора, извођача као и физичких лица) позитивно се доприноси развоју соларне технике, а позитивне

последнице тога су максимизирање производње топлотне и/или електричне енергије, редуковање потрошње финалне и примарне енергије, смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште (првенствено CO₂) и остваривање бенефита за крајњег корисника у економском смислу.

6. Литература

- [1] Settino, J., Sant, T., Micallef, C., Farrugia, M., Staines, C. S., Licari, J., Micallef, A. (2018). Overview of solar technologies for electricity, heating and cooling production. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 90, 892-909.
- [2] Hashim, W. M., Shomran, A. T., Jurmut, H. A., Gaaz, T. S., Kadhum, A. A. H., Al-Amiery, A. A. (2018). Case study on solar water heating for flat plate collector. *Case Studies in Thermal Engineering*, 12, 666-671.
- [3] Vimala, M., Ramadas, G., Perarasi, M., Manokar, A. M., Sathyamurthy, R. (2023). A review of different types of solar cell materials employed in bifacial solar photovoltaic panel. *Energies*, 16(8), 3605.
- [4] Shan, F., Tang, F., Cao, L., Fang, G. (2014). Performance evaluations and applications of photovoltaic-thermal collectors and systems. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 33, 467-483.
- [5] Нешовић, А. (2023). *Експериментално и теоријско истраживање соларног пријемника са ротационим апсорберима*. Докторска дисертација. Факултет инжењерских наука Универзитета у Крагујевцу.
- [6] Neville, R. C. (1978). Solar energy collector orientation and tracking mode. *Solar Energy*, 20(1), 7-11.
- [7] Maia, C. B., Ferreira, A. G., Hanriot, S. M. (2014). Evaluation of a tracking flat-plate solar collector in Brazil. *Applied Thermal Engineering*, 73(1), 953-962.
- [8] Bahrami, A., Okoye, C. O., Pourasl, H. H., Khojastehnezhad, V. M. (2022). Techno-economic comparison of fixed and tracking flat plate solar collectors in the northern hemisphere. *Journal of Cleaner Production*, 378, 134523.
- [9] Li, Z., Liu, X., Tang, R. (2011). Optical performance of vertical single-axis tracked solar panels. *Renewable Energy*, 36(1), 64-68.
- [10] Vieira, R. G., Guerra, F. K. O. M. V., Vale, M. R. B. G., Araújo, M. M. (2016). Comparative performance analysis between static solar panels and single-axis tracking system on a hot climate region near to the equator. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 64, 672-681.
- [11] Лукић, Н., Бабић, М. (2008). *Соларна енергија – Монографија*. Машински факултет Универзитета у Крагујевцу.
- [12] Деспотовић, М. (2011). *Обновљиви извори енергије*. Факултет инжењерских наука Универзитета у Крагујевцу.
- [13] Павловић, Т. М., Чабрић, Б. Д. (1994). *Соларна енергетика*. Филозофски факултет Универзитета у Нишу.
- [14] Лаловић, Б. (1982). *Насушно сунце*. Полит. Београд.
- [15] Rabl, A. (1985). *Active solar collectors and their applications – First edition*. Oxford University Press.
- [16] Stine, W. B., Harrigan, R. W. (1985). *Solar energy fundamentals and design: With computer applications*. Wiley-Interscience.
- [17] Kalogirou, S. A. (2013). *Solar energy engineering – Processes and Systems*. Academic Press.
- [18] Widén, J., Munkhammar, J. (2019). *Solar radiation theory*. Department of Engineering Sciences University of Uppsala.

**МИНИСТАРСТВО НАУКЕ,
ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА**

**Матични научни одбор за енергетику,
рударство и енергетску ефикасност**

ТР 01/2026

Београд 30.04.2026. године

На основу захтева 01 - 739 од 24.3.2026.године, који је упутило Научно веће Института за информационе технологије Крагујевац за верификацију техничког решења под називом: „Десктоп апликација за одређивање соларног упадног угла за фиксне и једноосно покретне равне површине“, чији су аутори Александар Нешовић, Богдан Милићевић, Александар Радаковић, Драган Цветковић и Драган Чукановић, а према Правилнику о стицању истраживачких и научних звања („Сл. Гласник РС бр.80/24 и 70/25“), Матични научни одбор за енергетику, рударство и енергетску ефикасност је на седници одржаној 30.04.2026. године разматрао исти и донео одлуку да предлаже признавање техничког решења у категорији:

М82 – Ново техничко решење примењено на националном нивоу

**Матични научни одбор за енергетику,
рударство и енергетску ефикасност**

председник

проф. др Милош Бањац